הלכה · משנה תורה · מפרשים · אור שמח · ספר אהבה

# אור שמח על משנה תורה, הלכות ברכות

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# אור שמח על משנה תורה, הלכות ברכות

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-שמח-על-משנה-תורה-הלכות-ברכות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**פרק א** ..... 4
הלכה ב ..... 4
הלכה יא ..... 4
הלכה יב ..... 4
**פרק ב** ..... 5
הלכה ה ..... 5
הלכה יד ..... 5
**פרק ג** ..... 6
הלכה א ..... 6
הלכה ב ..... 6
הלכה ו ..... 7
הלכה ט ..... 7
הלכה יב ..... 8
**פרק ד** ..... 9
הלכה א ..... 9
הלכה ז ..... 9
**פרק ה** ..... 9
הלכה ב ..... 9
הלכה ז ..... 10
הלכה י ..... 12
הלכה יב ..... 13
**פרק ו** ..... 14
הלכה טו ..... 14
**פרק ז** ..... 14
הלכה ה ..... 14
הלכה יב ..... 14
הלכה יד ..... 15
**פרק ח** ..... 15
הלכה ד ..... 15
הלכה יד ..... 16
**פרק ט** ..... 17
הלכה ג ..... 17
הלכה ט ..... 17
**פרק יא** ..... 19
הלכה ב ..... 19
הלכה ח ..... 20
הלכה ט ..... 20
הלכה יא ..... 20

# פרק א

## הלכה ב

**וכן מד"ס לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה והוא כו' כו'.**

**אבל** על הריח אין מברכין לאחריו דהוי כפחות משיעור ולכן בריח שאין לו עיקר פסק לקמן פ"ט הלכה ח' דאינו מברך, דאמרו בשבת ס"ב ע"ב דאף כל שהו ליכא יעוי"ש.

## הלכה יא

**וכל העונה אמן אחר המברך ה"ז כמברך והוא שיהי' המברך חייב כו'.**

**בא** לאפוקי משיטת הירושלמי דמשני דקטן ואשה בעונה אחריהן אמן מברכין יעו"ש בברכות פ"ג ובסוכה פ"ג הלכה טית, וטעמא שכל עונה אמן כמוציא שבועה מפיו דמי, ה"נ הוי כאילו הוציא בפיו לכן קמ"ל דלא כוותיה רק כמו דנראה מבבלי דמוקי באכל שעורה דרבנן יעו"ש, ובהשגות אינו גורס בירושלמי אמן רק בעונה אחריהן, ועיין מ"ש לעיל פ"ד מהלכות ק"ש הלכה ח' ודו"ק.

## הלכה יב

**רבים שנתועדו.**

**עיין** תשובת רבינו בכסף משנה ופשוט דהקושיא בגמרא להך לישנא דאמר רב ל"ש אלא פת דבעי הסיבה אבל יין לא בעי הסיבה כו' שאני אורחים דדעתייהו למיעקר ולכן גרע טפי מרבים שלא הסבו דהוי כמו דלא הוי ישוב ועד כלל, אלא ללישנא בתרא דיין לא מהני הסיבה פירוש דלא אשכחן [לרבינו] בהו דין הסיבה דאינו מעלה ביין מה דהסיבן, דבלא הסיבה ג"כ לא חשיבי ואחד מברך לכולן, אם כן אף אם תאמר דאורחין שאני דדעתייהו למיעקר ובכל זה בהסיבו אחד מברך לכולן חזינא דהסיבה מעלה גבי יין, וגבי אורחים מהני הסיבה שיהא אחד מברך לכולן ואיך אמרת דביין לא מהני הסיבה, הא מהני גבי אורחים, ומשני שאני התם דמיגו דמהני הסיבה לפת מהניא נמי ליין, ואם כן באורחים גבי יין לא מהני הסיבה וכל אחד מברך לעצמו וזה פשוט. ולפ"ז נפ"מ בין לישנא קמא ללישנא בתרא גבי אורחים אם מהני הסיבה גבי יין לרב, ורבינו לא הביא חילוקא דאורחים משום דלר' יוחנן אינו מוכרח ואורחים הוי כשאר אנשי, דבעי הסיבה גבי יין ודו"ק. אולם נראה לנו דזה דוקא באכילה שאין האחד מוציא ידי חבירו אם לא אכל דכל אחד מברך על אכילתו והנאתו, אבל ביין דהבדלה דבורא פה"ג מוציא האחד חבירו אעפ"י שלא שתה הואיל וחיובא עליו להבדיל ובלא ברכת היין ליכא הוי ככל שאר מצוות שאע"פ שיצא מוציא וכדקיי"ל בסוף פ"ג דרה"ש, בזה מוציא האחד

את חבירו אף ע"פ שלא הסבו ולא ישבו, והא דמוכח מתלמידי דרב דברכת המזון בעי קביעות שיהא אחד מברך לכולן הוא משום דבירושלמי איתא דכל הברכות אעפ"י שיצא מוציא חוץ מברכת המזון שנאמר ואכלת ושבעת מי שאכל ושבע הוא מברך, ועיין דברי רבינו לקמן סוף פ"ה ובתשובה שהובאה בכסף משנה, ועיין בתוספות דף מ"ג ד"ה הואיל ואין בה"ב ודו"ק היטב בכ"ז. וזה כדברי האגודה שהביא הבית יוסף. ובתשו' מוהרי"ל סי' קל"ב.

## פרק ב

### הלכה ה

**בהגה"מ.** וחולה כו' שאוכל ביוהכ"פ כו'.

**נ"ב** כן הוא דעת ר' חננאל שבעירובין דף מ' על הך וגם לרבות ר"ה ויוהכ"פ לא לברכה פירש בברכת המזון הרי דביוהכ"פ חולה מזכיר בבהמ"ז וכהר"מ.

### הלכה יד

**מי שאכל ושכח ולא בירך אם נזכר קודם כו' וכן אם נעלם ממנו כו' שלא נתעכל כו'.**

**הנה** ודאי דשלש ברכות דבר תורה, אבל מהא דפועלים כוללין ברכת הארץ ובונה ירושלים מוכח דמעין שלש הוי דבר תורה, ולא שלש ממש, אולם מדכתבו הפוסקים דאם אינו יודע לברך כל השלש לא יברך הזן לחודא מוכח דמעין שלש הוי דבר תורה, ועיין במג"א סימן קצ"ד ובדג"מ, אולם הכא כיון דכבר נתקן שלש ברכות הוי בספק מברך כדין - ולזה נראה לי הא דמשני בכיצד דף ל"ז אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז לבסוף ולא כלום אינו מגיה הברייתא רק דמשני דספוקי מספקא להך תנא אם הלכה כר' יוחנן בן נורי או לא, לכן בתחילה מספקא לן אם מברך המוציא לחם מה"א או בורא מיני מזונות, מברך מזונות דכל מילי איקרי מזון ולא כל מידי איקרי לחם, ובסוף דמספקא לן אם נתקן ע"ז ברכת המזון או לא מברך מעין שלש, דלזה הוי דבר תורה ויותר הוי דרבנן, משא"כ הכא שכבר נתקן שלש ברכות ומספ"ל אם אכל מחיוב לברך כדין ומוקמינן לי' בחזקת חיובא ודו"ק, ודברי רבינו המה ירושלמי מפורש פרק קמא דברכות ספק בירך על מזונו כו' חוזר ומברך יעו"ש, ואף הטוב והמטיב חוזר ומברך דכיון דמברך הג' ברכות שוב מברך אותה, וכן כתב הפר"ח גבי בע"ק מברך לאחריה ועוד דמלכות דבונה ירושלים וברכת הארץ בעי לאדכורי בה, ולאו סמוכות לחביריהן הוי כמו"ש בתוספות ודו"ק.

**נתעכל המזון שבמעיו כו'.**

**בגמ'** מוכח דלרשב"ל באכילה מרובה שעורו כדי להלך ארבעה מילין וע"ז לא פליגי

עלי' ורבינו לא הזכיר משום דבפסחים אמרו ר"א בשם ר"ל לגבל לנטילת ידים ולתפלה ד' מילין אמר רנב"י ההוא איבו אמרה וארבעה אמר בה כו' שעור עבוד כדי להלך ד' מילין והנה רשב"ל לא חשיב רק דברים דצריך להלוך מרחק ארבע מילין ואלו עבוד אינו רק שעור הלוך ד' מילין, אבל לא צריך שיהלוך אולם איבו כי אמר משמי' דרשב"ל וחשיב גם הך דעבוד דהוי רק שעור כדי הלוך ד' מילין אמאי לא חשיב הך דבאכילה מרובה כי שהה כדי הלוך ארבע מילין אינו מברך מסתמא הדר בי' ר"ל מהך וכן בירושלמי לא אמר לה ולכן לא הזכיר זה רבינו. ומה נפלא הא דאמר רנב"י ההוא איבו אמרה דאיהו אמר בפ"ב דעו"ג דף ל"ה לא תשתעון מני' דאיבו דאכיל פתא דארמאי ופירש ר"ן בשם הגאונים דאכיל פת פלטר אבי מצרי אסור לאמר שמועה מפומי' לזה אמר רנב"י פוק חזי דלא ר' אבהו אמרה משמי' דרשב"ל רק איבו אמרה ונענש על דנכית בי מצרי שלא נאמרה השמועה בבהמ"ד בשמו רק על שם ר' אבהו וכן אמרו בירושלמי חלה יעו"ש ודו"ק.

## פרק ג

### הלכה א

**תבואה כו' והפת.**

**כן** מבואר בחלה במשנה ובנדרים פליגי בדגן ובתבואה כו"ע מודו יעוי' בסוגיא שם ובפי' משנה בחלה ובכס"מ ט"ס גדול.

### הלכה ב

**אכל קמח מברך לפניו שהכל ולאחריו בורא נפשות רבות.**

**ועיין** בכסף משנה בגמרא דף ל"ו קימחא דחיטי כו' שמן זית מברכין עליו ב"פ העץ כו' התם לית ליה עלויא אחריני הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת כו' עיי"ש.

**וקשה** מהא דתניא לקמן דף נ: יין עד שלא נתן לתוכו מים כו' אלא ב"פ העץ כו' משנתן לתוכו מים מברכין עליו ב"פ הגפן כו' ואם כן קשה דיין עד שלא נתן לתוכו מים הא אשתני ובכל זה מברכין עליו ברכתו שעל הענבים גופייהו ב"פ העץ, ותמן ג"כ איכא עלויא אחריני היינו כשיתן לתוכו מים דאז יברכו עליו ב"פ הגפן ומדר' אליעזר נשמע לרבנן דבהא לא פליגי עליו, רק דסברו דעד שלא נתן לתוכו מים גם כן מברכין עליו ברכה חשובה, ודחוק לחלק דתמן ליכא העלויא מצד עצמו רק על ידי תערובות מים, אבל הכא המים שמערבין בהפת הלא האש מוציאו ורק ההשתנות מצד עצמו שנעשה לחם ואפוי ואית ליה בעצמותו עלויא אחריני, ויתכן לאמר דבקמחא אית ליה עלויא שכן יעשה

לחם שחשוב טפי דלחם קרב ג"כ על מזבח כמו שתי הלחם וקדוש בהיכל כמו לחם הפנים וצד מזבח נותן חשיבות אצל ברכה כדאמר לעיל ריש פירקא, אבל יין דחשיבותו שיתן בו מים הוא רק להדיוט אבל למזבח חי כשר דוקא ולא מזוג כדתניא בספרי ויעוין פרק המוכר פירות צ"ז: לכן חשוב דלית ליה עלויא אחריני ואף ע"ג דאשתני במילתיה קאי ונכון.

## הלכה ו

**שכל דבר שמערבין אותו לדבק כו'**.

**ע"ש** בגמרא כי הוינן בי רב כהנא אמר לן תבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא בורא פרי ה"א, דלפתא דמפשו בה קמחא טפי בומ"מ, הדר אמר אידי ואידי בורא פה"א, והאי דשדי בה קמחא טפי לדבוקי בעלמא עביד ליה, משמע מכאן דבתבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא, אינו צריך לטעמא דלדבוקי בעלמא, אף ע"ג דכל שיש בו מחמשת המינים מברכין בורא מיני מזונות, אף ע"ג דרובו ממין אחר כמו"ש הרא"ש, וכמו"ש רבינו אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתבשיל הרי הוא עיקר, נראה לי כך, דכל היכי דאם הוי מרבה בקמחא הוי מאכל תו חשיב המיעוט המעורב וכמו חביץ קדירא ודייסא דאי הוי מפשי בה קמחא ומעט דובשא ג"כ חזי לאכילה, לכן המעט המעורב מחמשת המינים אינו בטיל וחשיב ומברכין משום מיעוט מה' מינים המעורבב בורא מיני מזונות, אבל בתבשיל סילקא דאילו הוי מרבים בקמחא לא היה טוב לאכילה, דטעם הסילקא הי' נפגם, ולא עדיף אם מפשו בה קמחא לכן לא חשיב המיעוט המעורבב בלא טעמא דדבק ואין מברכין עליו בורא מיני מזונות כן נראה לי ברור להלכה.

## הלכה ט

**והיא הנקראת פת הבאה בכיסנין כו' בורא מיני מזונות כו'**.

**בגמרא** אמר להו אין הלכה כר' מונא איתמר כו' ובמגילה דף י"ח פליגי אליבא דר' מונא משמיה דר' יהודא אם שמואל אמר הלכה כמותו או לא, ומסיק רב יוסף נקוט דרב ביבי בידך דשמואל חייש ליחידאי כו', ונראה דלא מייתי הכא משום דהתם בהמתן עד שיעשה אחיך מעשה שזה ספק אחות זקוקתו וספיקא להחמיר אם הוי מספקא ליה שמא הלכה כר' יהודא ב"ב, וחייש לדר"י ב"ב, והוי כספק אף ע"ג דהוי יחיד ועיין בסימן קנ"ט בהגה"ה והוא משנה ערוכה במי שקידש אחת מב"א וא"י איזו מהן קידש כו' וכן במגילה חייש לדברי יחיד והוי כספק וספק אם יצא במגילה שהוא דברי קבלה הוי כמו ספק בדברי תורה, וכמו דאמר רב אשי בר"ה דף י"ט ד"ק כדברי תורה דמי, וכן כתבו תר"י, אבל כאן אף אם חייש לדר' מונא הוי ספק ברכות להקל, ואינו מברך רק בורא

מיני מזונות ולבסוף מעין שלש ודו"ק. וזה כמו שכתבתי לעיל פ"ב הי"ד, ודברי הכסף משנה בהלכה י"א מוטעים וצריך למוחקם ותלמיד טועה העתיק שלא כדת ודו"ק:

## הלכה יב

**אכל פחות מכזית כו'**.

**התוספות** בדף ל"ט הביאו בשם ר"י דבורא נפשות מברך גם בסוף אפילו בבציר משיעורא ועיין רא"ש סימן ט"ז והביא ראיה לסתור דבריו, שאם אכל ז' מינים פחות משיעור אינו מברך ברכה בורא נפשות שלא נתקנה על ז' מינין אלו מהך דר' צדוק שלא בירך אחריו, ונראה לי דמשנתינו דאמרה וכשנטל ר' צדוק אוכל פחות מכביצה כו' ולא בירך אחריו, פירושו כשהיה בעל קרי ולא הי' לפניו מקוה לטבול דקיי"ל במשנתינו דמברך לאחריו ואינו מברך לפניו משום דלאחריו הוי דבר תורה לכן נטל פחות מביצה ולפניו לא בירך כדין בעל קרי [ולא נטל את ידיו משום שלא רצה לטמא משקין מן התורה שמטמאין כלים ומשקין מחמת ידים אינן מטמאין כלים לשיטת רבינו] ולאחריו לא בירך משום שהוא פחות משיעור ולא בירך בורא נפשות משום שהוא מדבריהם ולא עדיף מברכה שלפניו שבעל קרי אינו מברך אותה, ולכן אכל פחות משיעור שלא רצה להתחייב בברכת המזון ולברך כשהוא בעל קרי ולכך אכל חוץ לסוכה וכי"ב, וזה עומק הפשט במשנתינו ולשון רש"י בדף ל"ט בצר ליה שיעורא וגבי ברכת פירות הארץ אכילה כתיב כו' מורה כתוספות. והא דפריך הוא למאי דמפרש דלאחריו מברך ברכה מעין שלש ושלקות במלתייהו קיימי ודו"ק היטב.

**אכל פחות מכזית כו' וכו'**.

**הנה** הפוסקים הביאו שיטת הירושלמי דבריה חשיב לברך ופלפלו בסוגיין דבבלי, ולדעתי נראה לפרש בזה הא דאמר הגמרא בדף מ"ד ור"ג נמי ארץ הפסיק הענין ההוא מבע"ל למעוטי הכוסס את החיטה, דלאו משום דלא חשיב לאברוכי עליה לאחריו שלש ברכות רק קא משמע לן דלא נאמר דעל בריה מברך שלש ברכות כשיטת הירושלמי דמייתי, בתוספות ל"ט ד"ה בצר, והוא הדין על כל הנך שבעה מינים, דקמ"ל דלא מברכינן על בריה דילהו, אבל בכוסס חטה סברא הוא אף לרבנן דלא חשוב לברך עליה לאחריו גם מעין שלש ויעוין תוספות דף ל"ז תוך ד"ה הכוסס את החטה, וקמ"ל הא דהפסיק בארץ לר"ג להשמיענו דאף ע"ג דכל שבעת המינים כתב בפרט חטה כו' גפן הוא רק שם המין, אבל אינו מברך על בריה בפני עצמו רק כשיאכל מהן כזית או כביצה ודו"ק.

## פרק ד

### הלכה א

**שכח לברך ברכת המזון כו'**.

**נראה** מדבריו אף ע"ג דכל ז' מינים טעונין ברכה במקומן לשיטתו, זה דוקא לכתחילה בעי לברך במקומו, אבל בשכח והלך למקום אחר או במזיד לשיטת רבינו דפוסק כב"ה כיון שהלך למקום אחר ואין בדעתו לחזור למקומו לא בעי למיהדר אם לא בקביעת סעודה שזה מדברים שנחלקו ב"ש וב"ה בסעודה, ולכן אמר ר"ח דעקירה לא הוי כיון דטעונין ברכה במקומן, נמצא דמה שחזרו למקומן מיחשב בתוך הסעודה וזה דייק רבינו בראש ההלכה ובסוף ולכתחילה לא יברך כו' ולא ברכה שמעין ג' כו' אולם בהחזרה למקומו כתב שכח לברך ברהמ"ז, וזה דלא כמוש"כ המגן אברהם דדומה מעין ג' לשיטה זו לברהמ"ז וברור מאוד.

### הלכה ז

**בהשגות**. או בשינה וכו'.

**נ"ב** לדעתי גם בלובש תפילין יעוין לעיל הלכות תפילין פרק ד' הט"ז.

## פרק ה

### הלכה ב

**שלשה שאכלו פת כאחד חייבין לברך ברכת הזימון קודם ברכת המזון**.

**בגמרא** פליגי רב ור' יוחנן בשנים אם רצו לזמן אם רשות או לא. ת"ש שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן ואין רשאין לחלק, שלשה אין שנים לא, שאני התם דמקבע להו בחובה מעיקרא, ופירש"י ואי מפקעת להו מחובה וקמו ברשות וגדול המצווה ועושה כו' ולקמן טעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא שאני התם דאקבעו להו בחובה כו' מורה דמשום הכי נשאר דיוק טעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא ואין מזמנין לכן נראה דכיון דיתבו וקבעי בסעודתא אדעתא דחובה תו אם נחלקו אף רשות ליכא ואם רצו לזמן אין מזמנין. ונראה משום דבירושלמי מדמה פלוגתא דא לשנים שדנו אם דיניהם דין, דכמו דכאן איכא הזכרת שם שמים, כן התם איכא מושב אלדים, ואם דנו דיניהם דין, ובסנהדרין פריך למאן דאמר שנים שדנו דיניהן דין מהך דתנן אפילו שנים מזכין כו' ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינין ואם איתא להוי כשנים שדנו, ומשני שאני התם דמעיקרא אדעתא דתלתא יתבי, לכן הדין של שנים בטל ומבוטל, וכן הכא כיון דמעיקרא יתבי אדעתא דתלתא ומיקבעי בחובה, תו בשנים ליכא זימון ואין מזכירין שם שמים ולכן

טעמא דקוראין לו ומזמנין הא אם אין קוראין לו לא מצי לזמן ולהזכיר שם שמים אפילו ברשות כיון דיתבי וקבעי סעודתא אדעתא דתלתא כנ"ל ברור ומזה נראה לנו בשלשה שבאו משלש חבורות מצטרפין אף שלא אכלו אחר כך כדקיימא לן בפרק גט פשוט דף קס"ה בשלשה שבאין משלש בתי דינין דנחשבין בית דין ואינן צריכין להעיד בפניהם עוד הפעם כמו"ש רבינו שם עיי"ש, הכא נמי מצטרפין לזימון ומקרי מושב וקביעות, ובירושלמי פליגי בזה אם מצטרפין לזימון יעו"ש, וכן משמע מלשון רבינו לקמן הלכה יו"ד וכן פסק בשו"ע יעו"ש ודו"ק בכ"ז:

## הלכה ז

**נשים ועבדים וכו' אבל נשים מזמנות לעצמן וכו' אנדרוגינוס מזמן למינו ואינו מזמן לא לנשים ולא לאנשים וכו'.**

**הנה** בתוספתא פרק ה' בברכות, הכל חייבים בברכת (המזון) כו' אנדרוגינוס מוציא מינו ואינו את שאינו מינו, טומטום כו' נשים ועבדים וקטנים פטורים כו' ובוודאי בברכת המזון לא שייך לומר לשון פטורים על נשים וכו' דוודאי מדרבנן חייבין, ולהוציא רבים י"ח בעי הגמרא דף כ: ולומר בדוחקים דאברית ותורה קאי ז"א, לכן ברור לכל רואה דצ"ל הכל חייבין בברכת [הזימון] דבזה נשים המה פטורים, מטעמא דלכל מילי דבעי ג' או עשרה, המה כחד חשיבי כדאמר הגמרא דף מ"ה: והא מאה נשי כתרי דמיין רק אם רצו מזמנין ועיין תוספות שם, ולזה התוספתא כוון רבינו כאן וזה ברור, וזה דלא כמו שכתב הרא"ש בפסקיו, דנשים חייבות בברכת הזימון, מסוגיא דערכין דאמר הכל חייבין בזימון לאתויי נשים ועבדים ואפשר דסבר דהך תוספתא פליגא על סוגיא דערכין וכמו גבי מגילה דהך תוספתא דמגילה פוטר נשים דלא כבבלי, אמנם מה שתמה כיון דנשים חייבות בברכת המזון כו' למה לא יתחייבו בזימון כו' אמינה לדבריו מה יתרץ בהך תוספתא, אבל הטעם פשוט לדעתי דבדף כ"א קאמר ברכת התורה לפניו כו' כי שם ד' אקרא הבו גודל כו' ומהך קרא ילפינן לברכת הזימון בריש שלשה שאכלו א"כ נשים דפטורות מתלמוד תורה פטורים מזימון [אע"ג דחייבים בתלמוד תורה דהקהל, בכ"ז בשירה זו לא נזכר רק ולמדה את בני ישראל] ופוק חזי דלמדו ברכת התורה מזימון בירושלמי שם וכל מבין יבין דלפ"ז מתורץ הסתירה מהתוספתא עם הגמרא, דהגמרא בערכין אזלא למאן דאמר בערכין לקמן מ"ח דמואכלת ושבעת וברכת, זו ברכת המזון, וא"כ לא שייך לחלק בין נשים לברכת הזמון לברכת זימון וזה נכון.

**אולם** בעניותן לא מצאנו לפום רהיטא בכל מילי דבעי מנין שיהא בנשים, דמנין נשים כחד חשיבי, כדרגיל תלמודא לאמר בכ"מ, רק גבי פסח מצאנו דמשלימות ומצטרפות

לדחות טומאה משום דתמן בעי רק רובא לא מנין, ומזה אמינא דלפי מה דרצו התוספות לאמר בכמה דוכתי דאשה כשרה לדון (עיין תוספות ב"ק ט"ו) ורק דקשיא להו הך משנה דנדה כל הכשר לדון כשר להעיד, דלפ"ז אפשר לאמר דדיני ממונות דבחד נמי כשר בהודאות והלואות ה"ה דאשה כשרה, אבל בגזילות וחבלות דבעי שלשה, א"כ אין מנין אשה חשוב מנין, ועיין ירושלמי דיליף זימון מדין ותלי פלוגתא דשנים שדנו דיניהם דין בברכת זימון אם רשות עיי"ש. כפי מה שהבאתי לעיל. סוף דבר אין אנו יכולים להכחיש פשטא דגמרא מאה נשים כחד דמיא לכל מילי דבעי מנין וזה כלל גדול בתורה ויעוי' ריש נדה דפירשו קדמאי דנשים לא הוו רשות הרבים דכחד דמיא יעו"ש.

**וראיתי** לראב"ד בהלכות שופר שכתב שאנדרוגינוס למ"ד שחציו זכר הוא, אינו מוציא מינו ואף עצמו אינו מוציא, והרב המגיד יישב, דאפשר לחלק בין מה שהוא בידי אדם ליד"ש ונפלאתי על כבוד חכמתם, הלא מצאנו דוגמתו ממש, דחצי עבד וחצי בן חורין שנשא אשה אמרינן דהוולד ממזר דאתי צד עבדות ומשתמש בצד אישות. (יבמות מ"ה) אבל פרידות למ"ד חוששין לזרע האב מותר להרביעו זע"ז, והיינו דחילק התשב"ץ בין הרכבה מזגיית לשכונית, ועיין תוספות ב"ב י"ג וזה ברור מאד. ומלבד זה קשה הדבר במושכל שיהא בפעולת השם בריה שלעצמו אינו מוציא ויהא צריך לצאת מאחר, וכן אמרו בירושלמי כיון שטבל של חמץ אינו יכול להפריש דבעי שיריה נכרים תו אף דמצי להפריש עליהן ממצה מ"מ הוי פטור כיון דמינה אינו יכול להפריש, וזה ברור והפורש מדברי רבינו משה כפורש מן החיים:

**ומהאי** טעמא לא נהירא לי מה שראיתי להשאגת אריה שחקר הרבה במדבר ואינו שומע וכן באין לו זרוע [לענין תפילין] מטעם כל שאינו ראוי לבילה כו' דזה אינו דנימא דחבירו יתחייב במצוה זו ואיהו לא יתחייב באופן שחבירו מחויב [כמו בשעת הסכנה דאינו משמיע לאזנו או באין לו ש"י] ואם נימא דאיהו מחויב רק אין לו תקנה כיון שאינו יכול להשמיע לאזנו, זה בדותא, דאטו רמי רחמנא אכתפה דמרא מידי דאין בידו, ואם תפטרנו ע"ז לא מצאנו ואמליץ דברי חז"ל תורה ומצות דכתיב כי היא חייך כו' אטו האי לא בעי חיי, ולא מצאנו הך דכל שאינו ראוי לבילה, רק בכסוי הדם דאינו מצוה מוטלת לעשותה דאם כסהו הרוח פטור מלגלות ולכסות וזה ברור.

**והנה** שיטת הירושלמי מוכחא, דסבר דמה"ת חייב בברכת המזון בכזית או כביצה, והראיה דאמר סתם, ספק בירך ברכת המזון כו' צריך לברך כו' וא"כ איך סתם לה, אטו אם לא אכיל רק כזית דאינו רק מדרבנן הוי ספיקא דרבנן ולקולא, ועוד דלא נזכר בשום דוכתא בירושלמי דמה"ת בעי כדי שביעה, ולכן מוכרח לאוקמי הך דבן קטן מברך לאביו

בעונה אחריהן [מילה במילה] ולא באוכל אביו כזית כדמוקי בתלמודין דף כ: דאף בכזית הוי דאורייתא. ולפ"ז ניחא מה דאמר דעל בריה מברכין לאחריו, דבריה הוי כמו כזית, אבל לדידן דקיי"ל דכזית הוי מדרבנן א"כ זה לא שייך דבריה הוי כאילו אכל כדי שביעה, רק דנימא דהוי כזית, ע"ז נימא דרבנן לא תקנו רק בכזית דהוי אכילה לכל מילא ולא בריה, אבל אם תאמר דמה"ת בכזית, ולא בעי ושבעת, א"ש דכיון דבקרא כתיב חטה כו' גפן ורמון א"כ על כל פרי מברך לאחריו דבריה חשוב ודו"ק. וכן השמיט רבינו הך דירושלמי ועיין קרבן עדה בנזיר שם. ודע דלפי הראב"ד בהשגות, דמן התורה בברהמ"ז חייב בכזית, מוכח שפיר דברכה מעין ג' הוי ג"כ דאורייתא דאמרינן דף מ"ט: ר' מאיר סבר ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה, אלמא דבשתיה מברכין מעין ג' דהוי דאורייתא, רק רבינו סובר דהוי אסמכתא דמה"ת בעי שביעה גמורה, וא"כ א"ש בפשוטו לכן סובר דמעין ג' הוי דרבנן ודו"ק ויונתן תרגם וברכת על הארץ על פירי דארעא טבתא, המה ז' מינין שנשתבחה הארץ בהן וסבר דהוי מעין ג' דבר תורה, ואונקלוס בפ' ויחי ואחסנתי' תהי מעבדא פרין יהון מודן ומברכין עליהון זה מעין ג' דהוי דבר תורה.

**קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו וכו'**.

**לולא** דמסתפינא מרבוותא קדמאי, הוי אמינא דהא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו, מה שפירשו הגאונים דפירושו דקטן פורח שיודע למי מברכין מזמנין עליו, לא משמע כן מהך דערכין דאמר הכל מצטרפין בזמון לאתויי קטן היודע למי מברכין ולא נהירא דהגמרא מסתם סתים והכוונה בקטן פורח אלא נראה דאין ה"נ דקטן שהביא שתי שערות [דכללא דברייתא דוקא הוא] והיינו פורח בעי שיהא יודע למי מברכין, ומיהו קטן שיודע למי מברכין דמזמנין היינו רשות ולא חובה ורשאין ליחלק, וטעמא דהוי רשות כמו דאמרינן בדף מ"ה: שאני התם דאיכא דיעות, ופרש"י אע"ג דלענין חובה אינן חייבות לענין רשות דיעות שלשה חשיבא טפי להודות משני אנשים דאיכא משום גדלו לד' אתי, וה"נ טעמא דאיכא קטן היודע למי מברכין ואיכא דיעות, והוי רשות לזמן, ומזמנין דקאמר ר"נ הוי כמזמנין דקאמר גבי נשים, תמן דהוי רשות ודו"ק. ולפ"ז אם אכלו ששה, ובתוכם קטן היודע למי מברכין אינן רשאין ליחלק כיון דאיקבעו בחובה מעיקרא ואם יחלוקו הוי רשות להשנים וקטן עמהם ועוד נפ"מ טובא ודו"ק.

## הלכה י

**מעשרה ולמעלה אינם רשאים ליחלק עד עשרים כו'**.

**בירושלמי** הלכה ג' קאמר מה מקיימין רבנן טעמא דריה"ג במקהלות בכל קהלה וקהלה

כו' במקהלת כתיב, וכפי הנראה דלרבנן צריכין ליחלק דכל קהלה קהלה בפני עצמה בעי ברוכי, ולר' יוסי אינן צריכין ליחלק, אולם בגמרא דילן מוכחא שפיר דאינן צריכין ליחלק, דקאמר קם רב חמא ומהדר אבי מאה כו' לא צריכתו כו' הלכה כרע"ק, והא לרע"ק צריכין ליחלק, וא"כ מאי לא צריכתו דקאמר דמשמע דרשות בידן לברך ביחד, והיינו דהגמרא דילן מפרשא טעמא אחרינא, דמבעי קרא לדר' מאיר כו' וטעמא אמאי לא מפרש דפליגי בהא משום דאם כהירושלמי הוי מהפכא שיטתייהו מהך דפסחים ל"ו דריה"ג דריש המקרא ור' עקיבא דריש המסורת והכא איפכא, והירושלמי מפרש שם טעמי אוחרי בפלוגתייהו עיין ודו"ק. וא"כ נתברר שיטת ירושלמי דבעשרים צריכין ליחלק, אבל ששה אינן צריכין ליחלק, ולפ"ז אינו מדוקדק לשון רמ"א בסימן קצ"ג דאז יכולים ליחלק אם ירצו, ונ"ל דה"ה בששה אינן מחויבין ליחלק רק אם ירצו, דלפ"ז אדרבא כ"ש הוא. ועוד מאי נ"ל דקאמר הא רש"י פירש כן בריש דף נ' ששה נחלקין אם רצו כו' עיי"ש. והנה בספר קרית ספר להמבי"ט כתב דזימון מן התורה בעשרה ולא בג' ואתי שפיר מה דפועלים מברכין זימון משום דבעשרה הוי ד"ת ועיקרה ד"ת, ולכן כי לא היה מופלג בחכמה לא רצו לברך וסברו דחילוק ברכות עדיף משום דרק ג' הוי, ולכן ספק אשה חייב בזימון דעיקרה דבר תורה ודו"ק.

## הלכה יב

**שתי חבורות וכו' בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו מצטרפין וכו' ואם יש שמש אחד ביניהם כו' מצטרפין וכו'.**

**נראה** פשוט דאף אם ג' אנשים יושבין כל אחד בפ"ע ואחד אינו רואה חבירו היינו זה הופך פניו לכאן וזה הופך פניו לכאן בכ"ז אם שמש ביניהן הוא מצרפן [דלא נימא כמו"ש הרשב"ש בתשובה דדוקא כשיש ג' בכל חבורה רק לענין שם או צירוף דיוצאין בחדא זימון] וגם אנן נילף מהא דתנן גבי עדות במכות סוף פרק ראשון דגם התם אם בשתי כתות מקצתן רואין זא"ז מצטרפין ואמר רבא דאם מתרה רואה אותן והן רואין אותו מצטרפין, דמתרה הוה דומיא דשמש, דכמו דהוא נצרך להעדיות, כן הוא נצרך לסעודה, ואמר תמן דגם בעד אחד. ועד אחד והן רואין המתרה והוא רואה אותן מצטרפין, כן הכא מצטרפין להיות שלשה ולזמן כמו דהתם דשניהם נעשים עדים דחדא בלא חבריה לאו כלום הוא ודו"ק.

**והנה** בירושלמי ריש פרק שלשה שאכלו, אשכחן תני ארבעה, אין תימר זו הזן את הכל קשיא, אין תימר זו הטוב והמטיב לית יכיל כו' הטוב של"נ והמטיב שנתנו לקבורה. וכן פירש הרי"ף בגמרא דילן. והמג"א סימן קצ"ד הוכיח מזה, דהכונה אם אין כאן מי

שיודע לברך אלא ברכה אחת אינו מברך, ולכן בהטוב והמטיב דרבנן, אע"ג שאין כאן מי שיודע הטוב והמטיב, צריך לברך ג' כיון דהטוב והמטיב דרבנן. וזה תמוה, דמאין למדנו דברכות המזון מעכבין זה את זה, אע"ג דבתוספתא דמנחות תניא דברכות כהנים מעכבות זה את זה, היינו משום דכה תברכו כתיב, וכה הוי כמו ככה, והוי עיכובא אבל כאן מנא לן, וכבר השיג עליו הרב באבן העוזר עיי"ש דברי חן. אולם לפ"ז צריך מובן הקושיא דמאי איריא דהוי דרבנן אטו משום הא לא תני תנא להאי, ונראה פשוט, דבירושלמי קאמר לעיל פ"ג הלכה ג' דאע"ג דבכל הברכות אעפ"י שיצא מוציא, בכ"ז גבי ברכת המזון דכתיב בה ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך, א"כ הטוב והמטיב שניתקן על הרוגי ביתר, רק רבנן תקנוהו לאומרו אחר גמר הסעודה, וכמו שצריך להזכיר ירושלים על ראש שמחתו, וא"כ בודאי אף מי שלא אכל כלל, מוציא את חבירו ידי חובתו, וא"כ כאן תני התנא שנים שלשה חייבין בברכת המזון היינו שלשה שאכלו, וא"כ אם משום הטוב והמטיב שאע"ג שאותן שאכלו אינן יודעין לברך אותה, מ"מ המה יוצאים ע"י אחר שלא אכל כלל, ואין המברך מן החייבים לברך כלל וזה ברור, ונמצא ראיה עצומה לשיטת הרי"ף ורבינו דמי שלא אכל אינו מוציא את מי שאכל ודו"ק.

## פרק ו

### הלכה טו

**בכסף משנה**. כתב הראב"ד כו' דאמרינן בפרק כו'.

**נ"ב** אין מעמידין לענין ספק טומאה ברשות הרבים כצ"ל.

## פרק ז

### הלכה ה

**אא"כ הי' אבל**.

**נ"ב** ילקוט משלי ק' יו"ד על מקרא ברכת ד' תעשיר.

### הלכה יב

**אלא בפתח הראוי למזוזה ובשעת כניסה.**

**בספרי** פרשת דברים ואתן אותם ראשים עליכם כו' ראשיכם במו"מ ראשיכם בכניסה ויציאה, נכנס ראשון ויוצא אחרון כו' שיהיו מכובדים עליכם, פירוש דכבוד הוא שהוא יותר מתעכב בבית, א"כ מכבדין שהוא יוצא אחרון. ועיין תוספתא מגילה פרק ד' בכניסה ויציאה כו' ראשים עליכם ומדברי רבינו נראה דאין נוהגין כבוד כלל. וטעמו

דכל הכבוד הוא במקום שמכבדין ש"ש וכמו שאמרו אין תלמיד רשאי לעמוד מפני רבו יותר משחרית וערבית שלא יהא כבוד רבו מרובה מכבוד שמים, ואם כן במקום שאין מזוזה אין מכבדין הגדול והמזוזה קביעותה דרך ביאתך דכרעיה דימינא עקר ברישא, אם כן ענין המזוזה הוא על הכניסה לכבד שמו יתברך על הכניסה לבית דירתו ואם כן ביציאה שאין קביעות המזוזה מורה ע"ז וידיה דימינא כו' הוא לכותל שאין עליו מזוזה וכמו שאמרו במכילתא והמים להם חומה מימינם זה מזוזה ומשמאלם זו תפילין, ותו כמו שאין מכבדין בפתח שאין עליו מזוזה כן אין מכבדין ביציאה. והבן. ולכן בבהכ"נ ובבהמ"ד שהכניסה אומר כלו כבוד לשמו יתברך חייבין בכיבוד, ולא רחוק לאמר כי בבהמ"ק שהיו ביציאתן מכבדין שמו יתברך שהיו מהלכין דרך כניסתן שלא היו מחזירין פניהן והולכין וכמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות בית הבחירה ויליף לה ביומא מקראי, אפשר דשם נוהג כבוד והגדול יוצא אחרון, ולכן א"ש מה שהביא החסיד מוהר"ש מווילנא ז"ל מקרא ביחזקאל והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם יצאו ודו"ק ופשטא דקרא משום דביציאה יוצא כאחד העם ולא כדרכו כשהוא בא יחיד שהולך דרך שער שבא בו לכן כתב לשון רבים רק דרך נכחו יצאו.

### הלכה יד

**אם היה שם יין וכו'**.

**נ"ב** כדמשמע בירושלמי פרק אלו דברים הלכה ה' דמייתי על כוס ברכת המזון ולקמן פ"ט הלכה י' מייתי על תוך הסעודה כדמשמע בבלי דף מ"ג.

## פרק ח

### הלכה ד

**אבל תמרים שמעכן ביד כו' כמו עיסה מברך עליהן תחלה בפה"ע כו'**.

**משמע** מלשון רבינו אפילו נתמעכו לגמרי מברך בורא פרי העץ ויעוין בתרומת הדשן סימן כ"ט שדייק מרש"י דבנתמעך לגמרי לאו במלתייהו קיימי ויעוי' סימן ר"ך סעי' ז' ועיי' סי' ר"ח סעיף ח' ברמ"א העושה תבשיל משאר מיני קטניות שנתמעכו לגמרי כו' ובאחרונים ויעוי' בירושלמי ראשי לפתן ששלקן ושחקן כיון דאינן בעינן פליגי אמוראי ור' יוסי דייק דמברך עליהן בפה"א, ונראה לנו להביא ראיה דאפילו דברים שאינן מחמשת המינין והן כתושים מברך עליהן בפה"א מהא דאמר שתיתא שמואל אמר מברך בורא מיני מזונות ורב אמר שהכל נהי' בדברו אמר רב חסדא ולא פליגי הא בעבה הא ברכה כו' ומפלפל תמן ואמאי לא מוקי כדאמרינן בעו"ג דף ל"ח ע"ב תרי מיני

שתיתאה שדר ברזילי הגלעדי לדוד דכתיב חטים ושעורים קמח וקלי כו' ועדשים וקלי והכא נמי לימא דמיירי שמואל בשתיתא דחיטי ושערי דמברך בורא מיני מזונות ורב מיירי בשתיתא מטלופחי זה עדשים וקלי דמברך עלייהו שהכל וזה הי' נכון ואז נפל כל הפלפול מכל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת ועל כרחין דכל מיני קטניות כמו פול ועדשים מברך על השתיתא שלהן בורא פרי האדמה, אפילו נתמעכו לגמרי וזה ראיה עצומה ולפ"ז על גרויפין העשוי מרעצקי אפילו דק לגמרי כמו מלך גרויפין מברך עליהן בורא פרי האדמה.

**והנני** לפרש דברי הגמ' דף ל"ח ע"א דאמר וצריכא דרב ושמואל דאי מהאי ותיבת ושמואל מחקו דלפרש"י על רב והמשנה דשבת קאי והפירוש דחוק, דמאי ענין זה דהיתר אכילה לענין שבת ולא מיחזי כרפואה וגזור משום כתישת סממנים לענין ברכה דמצריך רב. ולכן נראה לי דהצריכותא הוא למה הוצרכו להביא בבית המדרש הך מלתא דתרי אמוראי וכזה אמרו במקומות רבים אם כן לימא וכן אמר (ב"ק דף ט' וכיו"ב הרבה בש"ס) חדא הא דאמר רב דאמר כאן שתיתא מברכין עליו שהכל והך דשמואל דאמר לעיל ל"ו דשמן זית מברך עליו בפה"ע דאי מהאי ה"א לאכילה קא מכוון (דבעבה קא מכוון לאכילה) אבל [התם] כצ"ל כיון דלכתחילה לרפואה קא מכוון לא לבריך עליו שהכל כו' ועיין שם וכאן ותראה כי כן האמת אך מלת הכא הכתוב בשבוש הטעה בפשט, ולרש"י גרסא אחרת, דלא ניחא לאצרוכי תרי מלתא דאמוראים שונים אכן מצאנו כיו"ב ודו"ק.

## הלכה יד

**ואם הי' בארץ ישראל חותם על הארץ ועל פירותי'.**

**לפי** שעיקר הברכה נתקן על הפרי שלא נשתנה וניכרת גידולו אבל מזון ומחי' דאשתנו דכוסס חיטה מברך בפה"א לא אמרי ועל מחייתה או על מזונותיה אפילו אוכל בארץ ישראל. ופשוט. ועיין פאת השולחן.

**המה** דבית ר' ינאי דעבדין לה כמטבע ברכה בירושלמי פרק כיצד מברכין סוף הלכה א' ופירושו דהיו מזכירין כמו בברכת המזון כו' ויש מי שאומר כו' הוא ג"כ שם דאמר נעשית כברכת פועלין, והרי"ף כתב כי טוב ומטיב אתה, ומצאנו שזכר רבינו בלשון כזה מחלוקת בירושלמי בהלכות שקלים פ"ג ה"ט יעוי"ש.

# פרק ט

## הלכה ג

**הביאו לפניו שמן והדס מברך על ההדס ופוטר את השמן.**

**בגמרא** א"ל הכי אמר רבא הלכה כב"ה, ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דקא עביד והנה תמוה. וכפי הנראה דרבינו לא גריס לה ונראה לפרש משום שיש להבין במאי פליגי, ונראה דשמן הלא אינו עומד להריח כמו הדס, רק משום הכי יש בו סיכה, והנה על סיכה אינו מברך כמו שאמרו שמן העשוי להעביר הזוהמא אינו מברך עליו כלל כמו שפירש רבינו ובתוספות, אולם על ריחא מברך, אם כן על ההדס מצוי לברך יותר, דהיו מביאין הדס במוצ"ש ולבית המשתה ולבית האבל ובערבי שבתות גבי עובדא דרשב"י, ועומד להריח והברכה מצויה בו יותר, אמנם השמן התשמיש ומה שבני אדם נהנין ממנו יותר מצוי מפני שזכינו לסיכתו ולריחו אבל הברכה אינה מצויה בו שאילו השותה אותו אוזקי מזיק ליה ופטור לברך כמו שכתב הרי"ף, ואף למה שפסקו דמברך שהכל, הא אין דרך לשתות שמן לחודיה. וכיוצא בזה מצאנו דפליגי אליבא דר' יהודא בית שמאי ובית הלל, שב"ש אומרים על המאור ואח"כ על הבשמים וב"ה סברו בשמים ואח"כ מאור ובמאי פליגי ונראה דפליגי בזה, דמאור ההנאה של בני אדם ממנו מצוי, ותדיר, שאי אפשר להשתמש בלא אור, אבל הברכה אינו מצויה בו, דאינו מברך על הנר רק במוצאי שבתות ומוצאי יוהכ"פ לבד, ובשמים אין ההנאה מצויה ותדירא ומוכרחת לבני אדם כהנר, אבל הברכה מצויה בו בכל שעה שמריח בו, ולכן בית הלל מקדימים את הבשמים לנר משום דהברכה מצויה בו, אף ע"ג שתשמישו של נר תדיר טפי, כן הכא ההדס קודם מפני שהברכה מצויה בו יותר משמן, אף ע"ג דשמן התשמיש בו תדיר טפי, וזכינו לסיכתו כיון דעל סיכה אינו מברך, ורבא פוסק שם דבשמים ברישא בפסחים דף ק"ג ע"א בעובדא דר"ה בר יודא יעוי"ש ולכן אמר רב פפא הכי אמר רבא הלכה כבית הלל דבשמים בראש והדר מברך על הנר, לכן גם כאן ההדס קודם דחדא טעמא נינהו, וע"ז קאמר הגמרא ולא היא כו' דתמן טעמא משום דברכת ההנאה שהיא על ההדס להריח, קודם לנר שאינו על ההנאה רק לזכר שהאור נברא במו"ש, כמוש"כ הרא"ש, אבל כאן ששניהן על ההנאה מברך על השמן ואח"כ על הבשמים, וזה ביאור נכון בס"ד ודו"ק.

## הלכה ט

**בשמים של מסיבה כו' אם רוב העיר עו"ג אינו מברך.**

**הנה** בירושלמי פרק אלו דברים הלכה ו' ר"א בשם ר' יוחנן מבוי שכולו גוים וישראל

אחד דר ביניהן ויצא משם האור מברכין עליו בשביל אותו ישראל ששם. ובגמרא דילן ת"ר דמחצה על מחצה מברך, ורוב עו"ג אינו מברך, והנראה לכאורה דתליא אם מין במינו בטל אז דוקא מחצה על מחצה מברך עליו דאיכא כאן מחצה האור של ישראל דלא בטל אבל רוב עו"ג אז מיבטל בטיל האור של ישראל, וירושלמי אזיל אליבא דמ"ד דמין במינו לא בטיל ולכך אף ישראל אחד מברך עליו וראיתי להפר"ח ביור"ד סימן קי"ד שנדחק בזה ובמחכ"ת הוא פשוט, דכאן איכא מחצה של ישראל דלא בטיל ומברך שפיר על אור של ישראל, משא"כ לענין איסור דבמחצה ע"מ אסור וזה פשוט מאוד אולם ר' יוחנן סבר דמין במינו בטל בע"ז - ולכן נראה לאמר דסברתו דאימתי אמרינן דבטל דוקא שהעצם הנושא בטל, כמו חרם שבין שני תחומין (בירושלמי עירובין) דהמים גופיה בטלי, וכן דם השעיר בתוך דם הפר, אבל כאן השלהבת של ישראל עומד בפני עצמו בבית ישראל ורק על המקרא הדבוק היינו האור ע"ז נידון שבטל, וכיון שהנושא לא בטיל גם הנשוא הבא מאתו לא בטיל ודו"ק.

**וראיתי** להרב חוות דעת בסימן ס"ג השיג על התבואות שור שהוכיח דברוב טבחי ישראל ומיעוט טריפות סמוך מיעוט טריפות למיעוט עו"ג מסוגיא דגמרא דילן דקאמר בדף נ"ג היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח עו"ג, והשיג עליו דהא אדרבא גמרא קאמר דסמוך מעוט לכשפים, ומיעוט לגמר ולא קאמר למיעוט עו"ג עיי"ש ובמחכ"ת לא דק בזה, דהכא דמיא להך דקאמר לעיל גבי ראה אור דרמי הגמרא אהדדי רישא לסיפא ומסיק דמחצה על מחצה מברך כיון דלא בטיל של ישראל מברך על של ישראל, וה"נ גבי ריח מברך במחצה על מחצה [והכא ודאי במחצה על מחצה אינו מברך דמחצה של ישראל ומיעוטא דלגמר את הכלים איכא רובא דאין מברכין עליו] רק משום תרי מיעוטים, היינו מיעוט דגוים ומיעוט דלגמר את הכלים אכתי הוי מחצה ריח דמברכין עליו, ולכך קאמר מיעוטא דכשפים דשלשה מיעוטים הוי רובא דלאו לריחא עביד ולכך אין מברכין עליו, ולפ"ז פשוט דכולו של ישראל מברכין לר' יוסי, דאיכא תרי מיעוטי דלגמר ולכשפים והוי מחצה לריחא ומברך עליו [וברור, דאם מחצה של ישראל ומחצה עו"ג דמצטרף גם מיעוט דלגמר ואיכא רובא דלאו לריחא, והא דנקיט רוב עו"ג לאו דוקא, ולאמר דבעו"ג איכא מיעוט דלריחא עביד זה לא נהירא דסתמייהו לע"ז, ואף לזה טעה החוות דעת דמוכרחין לצרף שלשה מיעוטים, דבעו"ג איכא מיעוט לריחא ודו"ק] ואף לפי מה שכתב המעדני יו"ט דריח חצי של העו"ג אוסר הריח לברך אם לא דהוא מיעוט ומיבטל בטיל, בכ"ז הכא משום מיעוט דטבחי גוים ומיעוט דלגמר, הוי כמחצה דלריח, ולע"ז ליכא אלא מיעוטא. וזה ברור. אולם ראיית התבואות שור לא נכונה דכאן

דבר שהריח בא ממנו עומד במקומו וליכא למימר דהמיעוט בטל, דהנושא הריח לא נבטל רק המקרה הדבוק היינו הריח, ולכך שפיר מצטרף, ובפרט דהכא מיירי מדין ביטול, וכיון דאיכא שני מיעוטים, איך שייך דבטל, משא"כ תמן דאנו דנין דבא מן רוב בהמות הכשירות של ישראל ולא צריכים אנו לדון דבא מן המיעוט ודו"ק בכ"ז.

## פרק יא

### הלכה ב

**מברך עליה קודם לעשייתה.**

**הנה** בירושלמי פרק הרואה הלכה ג' מצוות אימת מברך עליהן, ר"י אמר עובר לעשייתן ר' הונא אמר בשעת עשייתן כו' טעונות ברכה בשעת עשייתן חוץ מתקיעה וטבילה וי"א קדושין בבעילה. ופירושו דכמו דאמר בירושלמי פרק כיצד מברכין אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס, משום דחיישינן שמא לא יבוא לידו הך ככר ואם יבא אח"כ יהא צריך לברך וכמו שכתב הרמב"ם אין מברכין לא על אוכל ולא על המשקה עד שיבוא לפניו ואם בירך ואח"כ הביאו לפניו צריך לחזור ולברך כן סובר הירושלמי בכל המצוות שצריך לברך בשעת עשייתן שמא לא יבואו לידו, לבד טבילה צריך לברך קודם שבשעת הטבילה פיו במים, או לאח"כ כתלמודין, וכן תקיעת שופר שבפיו תוקע וכו' - וע"ז אמר שם עוד אמר ר' יונה אית לך חורי תפילין ש"י עד שלא יחלוץ תפילין של ראש עד שלא ייבה. פירושו, דבני מערבא מברכי אקב"ו לשמור חוקיו כשמסלקין התפילין דסברי דושמרת החוקה אחוקת תפילין מדבר וא"כ מברך הברכה טרם שמסלק וחולץ מאתו השל יד, ורק עובר לעשייתן היינו קודם שמסלק השל יד בשעה שסילק השל ראש, וכן של ראש עד שלא ייבה, פירש קודם הנחתו על הראש בשעה שהניח את של יד מברך אקב"ו להניח תפילין, וטעמא משום דאף אם לא יבוא לידו השל ראש להניח, לא יהיה ברכתו לבטלה, דהא הניח את של יד [וכן אם לא יחלוץ השל יד, אינה לבטלה שהלא סילק את הש"ר, רק זה בידו לחלוץ] ותפילין אינן מעכבין זה את זה, ואם יבוא השל ראש ודאי טוב, וע"ז קאמר מן דייבא הוא. לא ייבה הא פירוש כיון ששל יד כבר בא על ידו והניחה, אף אם לא יבוא השל ראש ג"כ מהני ברכתו על של יד, ומאי איכפת לן כיון דלא הוי ברכתו לבטלה, נמצא דברכת להניח תפילין מברך בשעה שמניח את של יד, אע"ג דפוטר את של ראש והוי לשל ראש עובר לעשייתן, וכן כשחולץ את השל ראש מברך לשמור חוקיו, אע"ג דלשל יד דפוטר הוי עובר לחליצתו ועיין ירושלמי לעיל פ"ב ה"ג ודו"ק היטב וברור.

## הלכה ח

**אבל אם עשה מעקה.**

**פי'** אף ע"ג דעשייתה כשירה ע"י עו"ג מכל מקום מברך. עיין מנחות דף מ"ב.

## הלכה ט

**כל מצוה כו' שהחיינו.**

**יעוי'** פ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה י"ח בדברי רבינו מן החדש.

## הלכה יא

**עשה אותה לעצמו מברך לעשות, עשה אותה לאחרים מברך על העשייה.**

**כדברי** רבינו, היא שיטה המחוורת ויצא לו מסוגיא דגמרא הנך חילוקים, החילוק בין עושה מצוה לאחריני לעושה לעצמו, הוא מדאמר לא סגי דלאו איהו מהיל, אבי הבן מאי איכא למימר, והמובן שהמצוה על האב למולו, והחילוק בין מצוה שהיא רשות למצוה שהיא חובה, הוא מדאמר לא סגי דלאו איהו שחיט, פסח וקדשים מא"ל, פירוש דמוכרח לשחוט וחובה עליו, דאין לפרש המובן דמצי אחר לשחוט לא האי גברא, ואם כן קדשים ע"כ שחיטה מצוה בבעלים, והירושלמי אמר ריש פרק ב' דקדושין דאדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו ועיין מנחות דף י"ט אי מה סמיכה בבעלים אף שחיטה בבעלים כו' וכבר הארכתי במ"א בזה בפלפול. ולכן ע"כ הפירוש כרבינו, דבחולין עיקר השחיטה רשות משא"כ בקדשים, ומה שכתב המגדול עוז ליישב הך דמגילה ופסח ומצה נכון מאד. משום דלא דמי למה שכתב רבינו בעשה המצוה לו ולאחרים בדבר שהוא חובה, דתקיעת שופר מצותה ביחיד כמו ברבים, לא כן הנך דעיקר מצותן הוא בחבורה, ולכן תקנו בעל להורות שהעשייה בצירוף אחרים היא עיקר, ובפרט דאין שוחטין את הפסח על היחיד לכן מברך בעל שהוראה זו היא על עשייה לאחרים שזה עיקר בזה, אבל מצוה שלא נתקן עיקר מצותה לעשות עם אחרים מברך כשעשה לעצמו ולאחרים בלעשות וז"ב ונכון. אולם מעל אכילת פסח לא קשה בל"ז כיון שעיקר המצוה שחיטה וזריקה דמעכבי כבר נעשו מבעוד יום, לכן על אכילת פסחים דלא מעכבא מברך בעל וכמו בנטילת לולב שכבר הגביהו, ולכן תקנו כן במצה ומרור שנאכלין עם הפסח מצוה להיאכל עם הפסח, וגם זה פשוט. וממה שלא הזכיר רבינו מצוות דאכילה, נ"ל דבאכילה שהברכה מורה על המצוה אבל לא על הפעולה דאכילה אוכל אדם אותן מרשות בלא מצוה ג"כ, מסתברא לברך בעל שעל אכילה פרטית זו מצווים אנו מהשי"ת, וכי חשיב רבינו מילי דאין להן ענין מרצון האדם רק מצווי השם יתברך, וכן מקרא מגילה יתכן דבלא המצוה הוא כמו תלמוד תורה. והבן ורשות חשיב שחיטה ונטילת ידים שמתירין אותו לאכילה.

אבל ציצית מעקה וכיו"ב חשיב לאינם חובה עיי"ש. אמנם מתוספתא מוכח דכל זבחים מברך לאכול זבחים עיי"ש וזה דלא כמוש"כ בתירוץ הב' ועיין מש"כ רבינו בהלכות בכורים פרק י"א גבי פדה"ב ודו"ק.